

MLJEKARSTVO

MJESEČNIK UDRUŽENJA MLJEKARSKIH PODUZEĆA HRVATSKE

God. III.

ZAGREB, OŽUJAK 1953.

Br. 3.

Gabler Franjo

PROMET U MLJEKARAMA NRH GOD. 1952.

Mlijeko i mliječni proizvodi imaju golemu važnost za prehranu naroda i za narodnu privredu. U visini prometa ovim artiklom ne očituje se samo ekonomski razvitak nacije, nego i stupanj njenog kulturnog razvitka.

Nemamo podataka, koji bi točnije mogli iskazati, koliko se mlijeka u našoj republici proizvelo, preradilo i potrošilo za prehranu ljudi. Podaci, koje ćemo dalje iznijeti, odnose se samo na promet kroz mljekare, i to ne na sve. (Bez Belja i par malih zadružnih mljekara, ali koje mnogo ne mijenjaju to stanje).

Pritom ne smijemo zaboraviti, da još naše mljekare ponegdje imaju u opskrbi gradova i industrijskih centara sporedniju ulogu, a i u gradovima, koji imaju dobro uređene mljekare (Zagreb, Osijek) proizvođači sami dobavljaju velike količine mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište izravno.

Uporedo s našim ekonomskim i kulturnim razvojem ide i naše mljekarstvo. Od godine do godine raste uloga mljekara u ekonomskoj razmjeni sela s gradom, i u boljem i kulturnijem načinu opskrbe gradskog stanovništva. Dosadašnja izgradnja novih mljekarskih objekata, uključujući i tvornice mliječnog praška s prije podignutim mljekarama, podiže i unapređuje promet ovim artiklom po količini i kakvoći.

I u našem daljnjem razvoju, a naročito u razdoblju unapređenja naše poljoprivredne proizvodnje, mljekare će se nesumnjivo u sve većoj mjeri uključivati u život i proizvođača i potrošača.

Evo podataka o prometu mlijeka u prošloj i u prijašnjim godinama.

	1952.	1951.	1950.	1949. u 000 l
I. polugodište	17.548	11.568	17.293	14.485
II. „	16.959	16.432	20.714	32.916
Ukupno:	34.507	28.000	38.007	47.401

Pogledamo li gornje količine, uočit ćemo, da su se od godine do godine mijenjale. God. 1949. imali smo relativno dobru i rodnu godinu, u kojoj su mljekare od Oslobođenja otkupile najviše mlijeka. Ovome je donekle pomogao i način obveznog otkupa. God. 1950. slabija je za 20% od prethodne, jer je u drugoj polovini sušna.

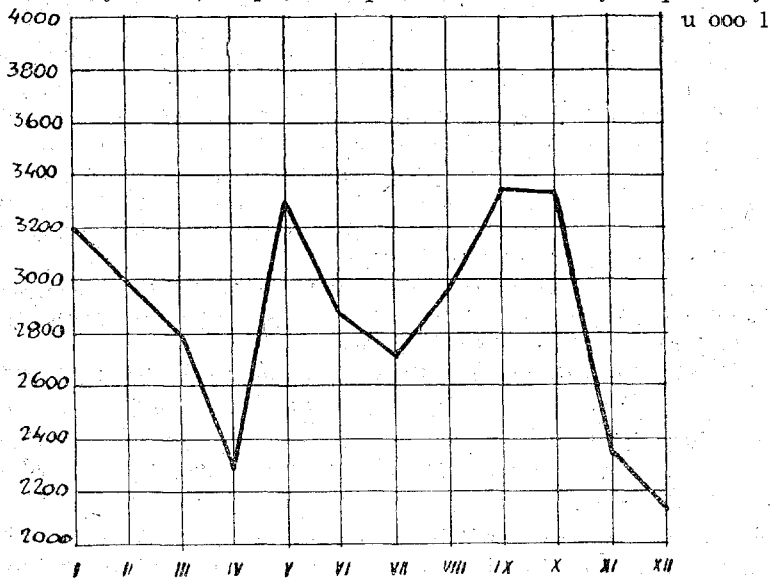
Posljedice suše osjećaju se naročito u god. 1951., te je to ujedno najslabija i od naprijed spomenute četiri godine. Stanje u prometu nešto se popravlja pri koncu ove godine i u prvoj polovini 1952., ali posljedice ponovne suše osjećat će se i god. 1953.

Isposredimo li ukupne ove količine mlijeka s našim stočnim fondom — s brojem krava, s količinama mlijeka, koje dođu u mljekare, nadalje s brojem mljekara kroz koje je ono prošlo, vidjet ćemo, da je promet naših mljekara

podjednako još malen. Nadalje iz ovoga izlazi, da je on i skup i da znatno zaostaje za mljekarstvom i malo naprednijih zemalja.

Tako je na pr. u mjesecu rujnu u našoj republici oko 165 mljekarskih objekata sa 720 ljudi preuzimalo na dan 110.000 l mlijeka iz 1033 sela odnosno od 29.000 proizvođača. Nadodamo li, da je za prijevoz i sabiranje poslužilo 347 kolnih sprega i 26 kamiona i da se to odvijalo u relativno »dobrom« mjesecu i isporučimo li to sa svim troškovima, dolazimo do zaključka, da je i naša proizvodnja mlijeka, pa uloga naših mljekara nedovoljna i slaba, a često i neekonomična.

Prošla je godina također karakteristična i po promjenama, koje smo imali u prometu. U početku je promet bio prilično velik, i možemo reći, nešto veći nego se očekivalo, te je i mlijeka i proizvoda u većini naših gradova na tržištu bilo dovoljno. Kako je potražnja za mliječnim proizvodima, naročito za sirom počela opadati, to su se u mljekarama počele nogomilavati zalihe. Takova pojava je malo iznenadila, jer do toga vremena nije bilo dovoljno robe, i potražnja je bila veća od ponude. Kao posljedica tome smanjivale su se cijene, otkupne i prodajne. Dakle u vrijeme, kada proizvodnja opada i kada se promet smanjuje, mljekare snizuju cijene, da bi se donekle riješile zaliha i svojih proizvoda. Zalihe su se u početku travnja zaista i smanjile, ali se ujedno i priliv mlijeka smanjio tako, da ponovno ponuda ne zadovoljava potražnju.

Grafički prikaz prometa (otkupa) mlijeka god. 1952.

U početku svibnja stanje se pomalo popravlja, u lipnju opet se sređuje tržište, a ima nade, da će se priliv mlijeka pojačati.

Ta očekivanja nijesu se ispunila, i u srpnju već se osjeća pomalo suša i umjesto, da količine u prometu rastu, one opadaju. Na tržištu se ponovno javlja oskudica u svježem mlijeku (Zagreb, Rijeka), a tako nedostaje i mliječnih proizvoda. Cijene ostaju čvrste, pa polako i rastu.

Već nakon prvih jesenjih kiša stanje se ponovno popravlja, no ne za dugo, tako da se ponovni pad osjeća u studenom i prosincu.

Tako velike promjene u prednjoj krivulji prilično su neugodne. Iz njih se može zaključiti, ne samo da se u ukupnom iznosu radi o malim količinama, nego da takove nagle promjene čine poteškoće u poslovanju mljekara i u organizacionom pogledu, a da ne govorimo o stanju, koje nastaje, kada se krivulja spušta naniže, t. j. kada se količine smanjuju toliko, da mljekare posluju i s gubitkom, koji u pojedinim slučajevima nije ni tako malen.

U prva četiri mjeseca god. 1953. očekuje se naročito teško stanje, jer će se baš u to vrijeme najjače osjetiti i posljedica prošlogodišnje suše.

Mljekare su u god. 1952. od ukupno otkupljenih 34.507 l mlijeka (u 000 l) prerađale 18.303 a isporučile kao svježe-konzumno 16.204.

Proizvedeno mliječnih proizvoda			
(u tonama) god.	1952.	1951.	1949.
sireva tvrdih	918	610	727
maslaca	295	160	260
kazeina	82	50	127
mliječnog praška	261	38	24
mekanog sira	149	110	138
Ukupno:	1.705	968	1276

Od ukupnih količina konzumnog mlijeka isporučeno je gradovima (većim u 000 l:

	god. 1952.	1951.
Zagreb	10.745	7.635
Osijek	2.004	1.415
Rijeka	2.604	2.050
Pula	767	760

Iz gornjega se naročito zapaža, da se uloga mljekara, koje su tehnički bolje opremljene u opskrbi gradova, mnogo povećala, t. j. gotovo za 50% pojačale su promet mljekare u Zagrebu i Osijeku. Ovome su donekle pridonijele i veće količine u otkupu, ali da to nije glavni razlog, navest ćemo kao primjer Gradsku mljekaru Zagreb, koja je u mjesecu rujnu 1951. prodavala na dan 24.000 l konzumnog mlijeka, a godinu dana kasnije 32.000 l mlijeka, odnosno u prošloj godini u Zagrebu i Osijeku počelo se mlijeko prodavati u bocama.

Da promet naših mljekara nije veći, često je razlog loš način prodaje i uski asortiman.

U mnogim gradovima nije najsretnije riješeno pitanje prodaje. Prodaja je povjerena drugim poduzećima, i ne može se reći, da je to najsretnije rješenje, jer potrošač ponekad ne može kupiti mlijeko, a za to nije »kriva« ni mljekara, koja je imala mlijeka dovoljno, a ni trg. poduzeće, koje kao posrednik vrši prodaju.

Isto tako još u našim gradovima (s dovoljno gostiona) — rijetkost je sušresti mliječni restoran, buffet; ne prodaje se mlijeko kao jogurt i slični mliječni napici, pa ni ljeti, kada bi se dobro mogao plasirati ovaj artikl i postati vrelo prihoda.

Trebalo bi reći koju riječ i o kvaliteti robe, koju smo slali na tržište u prošloj godini. Sirevi su općenito uzevši po izgledu bili znatno bolji nego godinu dana prije, no nije bila rijetkost naići na tržištu mladi i nedovoljno zreli sir. Roba se otpremala i 4—5 dana nakon proizvodnje. Takova praksa nije nikome koristila, a potrošač je često opravdano prigovarao.

Za maslac se može reći, da mu se kvalitetet proizvodnje i način obrade nešto popravio, ali do potrošača nije maslac došao onakav, kakav bi trebao

biti. Ljeti, jer se ne može ohlađivati maslac nije bilo moguće u većini naših mljekara ni obraditi, kako treba, a da i ne spominjemo, kako se vršio transport i prodaja. Ovo je imalo za posljedicu, da mnoga trgovačka poduzeća jednostavno nisu nabavljala ni prodavala taj artikl, a ni dandanas nemaju rashladnih uređaja, bez kojih se ne može poslovati ovakovim artiklom, kao što je maslac.

Nestašica rashladnih uređaja ima i tu posljedicu, da mljekare ne mogu uskladištiti veće količine i isporučiti maslac na tržište onda, kada ga najviše treba.

Posebno je pitanje, kako naše mljekare proizvode kazein, koji je potreban naročito našoj drvnoj industriji, a mi ga u većim količinama uvozimo.

Kupci prigovaraju kvaliteti, kao i prije: da ne lijepi, da se slabo topi — i naravno, one tvornice, koje su mnogo kazeina trebale, nabavljale su ga u inozemstvu.

Analize domaćeg kazeina zaista su potvrđivale prigovore kupaca, ali bilo je i takovih analiza, koje su govorele, da se i kod nas može proizvoditi kvalitetni kazein. God. 1952. proizvodile su pojedine mljekare kazein i od uvezenog defektnog (kvarnog) mliječnog praška.

Sadanja situacija u našem uvozu — nestašica deviza, primjena faktora — nalažu nam, da se proizvodnjom kvalitetnog kazeina ozbiljnije pozabavimo, jer se dobar kazein može plasirati po vrlo povoljnim uvjetima.

Na ova izlaganja, koja se odnose na kvalitet proizvoda, treba nadovezati i još jedno, a to je: pakovanje robe, odnosno oprema artikala, koji se šalju na tržište. Na tom polju u prošloj godini također nije dovoljno učinjeno. Još svedjedlyako nailazimo na robu bez ikakvih oznaka i neugledno opremljenu.

Prema količini proizvoda ravnale su se i cijene.

Prosječne otkupne cijene za mlijeko u početku godine kretale su se oko 17 Din — u veljači i ožujku počinju se smanjivati, pa se u lipnju kreću oko 13 Din. Iako je ljeto bilo sušno i mlijeka manje, cijene su uglavnom ostale nepromijenjene sve do jeseni, kada pojedine mljekare počinju podizati otkupne cijene tako, da potkraj prosinca ponovno dosežu oko 16 Din za litru.

Uporedo sa cijenama mlijeka mijenjale su se i cijene mliječnih proizvoda. Tako se kilogram trapista na veliko u siječnju prodavao po 320 Din, u lipnju po 210—240 Din, a potkraj godine ponovno po 240—280 Din kg. Slično je bilo i sa cijenom maslaca — od 480—520 Din na početku godine, u lipnju smanjila se cijena na 350—380 Din, a pod konac godine ponovno se digla na 400—440 Din za 1 kg na veliko.

Cijene konzumnog mlijeka na malo manje su se mijenjale i kretale su se od 20—28 Din.

I cijenama bilo je dosta prigovora.

Proizvođači mlijeka su se često tužili, da su otkupne cijene niske, da su neopravdano velike razlike od nakupnih do prodajnih cijena i t. d.

Visina otkupnih cijena kod nas je odraz tržišnih cijena (koje su ponekad bile i niže od proizvodnih cijena), i na njih se neke mljekare nisu dovoljno obazirale. Otkupne cijene su prema postignutim prodajnim cijenama proizvoda u nekim slučajevima mogle biti zaista i više — često pak visinu cijena odlučivali su troškovi u mljekarama, a koji nisu baš mali, naročito u mljekarama, koje prodaju pasterizirano (konzumno) mlijeko. Ti troškovi iznosili su kadšto gotovo polovinu prodajne cijene mlijeka. Naročito su veliki sabirni i tran-

sportni troškovi. Preradbene mljekare su u pogledu troškova u mnogo povoljnijem položaju, a posljedica je bila, da su i konzumne mljekare nastojale pre-rađivati mlijeko.

Ni mljekare nisu bile zadovoljne s prodajnim cijenama mliječnih proizvoda. Trgovina, kao posrednik između mljekare-proizvođača i potrošača često se borila za što veću dobit, t. j. za što veću razliku između nabavnih i prodajnih cijena. Ta razlika, iako u prosjeku iznosi oko 10%, u pojedinim slučajevima iznosila je i do 40%. Pojedine mljekare, koje su teže pronalazile kupce, često su svoju robu prodavale ispod tržišnih cijena, pa ne samo da nisu pokrile troškove, nego su i izgubile (zadruga Sunja i Podrav. Sesvete), dok su trgovačka poduzeća za tu robu postigla istu cijenu i stekla neopravdano velike zarade.

Na visinu prodajnih cijena proizvoda utjecala je donekle i stopa AF., koja je na početku godine iznosila 160%. Ova je u prvoj polovini godine snižena kod nekih mljekara na 60, pa i na 50%.

Kako god je u prošloj godini bilo poteškoća i nedostataka u poslovanju naših mljekara, ipak je i ono napredovalo.

Postignuti su uspjesi u samoj proizvodnji. Razmotrimo li rezultate ocjena u Udruženju mljekarskih poduzeća Hrvatske i izloženu robu u trgovinama, vidimo, da se kvalitet, iako ne mnogo, ali ipak popravio, a cijene proizvoda da su prilično snižene. Ovome je pridonijela i smanjena režija u mljekarama. Postignuti su uspjesi u boljem i rentabilnijem poslovanju. Da nije bilo suše, vjerujemo, da bi i rezultati takovog rada bili kudikamo veći.

Nadalje u prošloj godini otpočela su prometom dva nova velika objekta — Tvornica mliječnog praška u Županji i Centralna mljekara u Zagrebu. Time, što su pušteni u pogon ovi objekti, naprijed je kročilo naše mljekarstvo. Oni s Tvornicom mliječnog praška u Osijeku i sabirnim centrima na terenu čine solidnu osnovu za daljnje uspjehe. Na taj način nije samo stvorena mogućnost, da se dobivaju kvalitetniji proizvodi — i mliječni prašak na način, kakav se kod nas nije primjenjivao, nadalje da se potrošačima gradova Osijeka i Zagreba isporučuje znatno bolje mlijeko u bocama — nego su stečena i druga iskustva u našim mljekarama. Naši ljudi rado pohađaju ove mljekare, jer im je stalo do napretka ne samo mljekara, nego i ostalih struka, koje su s ovima više ili manje povezane.

Isto su tako mnoge naše stare mljekare popravljane i nadopunjavane raznim uređajima i strojevima. Ograničene materijalne mogućnosti nisu im dopuštale, da to izvrše u većoj mjeri.

U propisima, koji su izdani ili pripremani u prošloj godini, a odnose se na ove artikle, također se očituje napredak u našem mljekarstvu. Uputa o zdravstvenom nadzoru nad živežnim namirnicama (Sl. list br. 32/52 i Pravilnik o zdravstvenom nadzoru nad živežnim namirnicama N. N. br. 3/53 sa standardnim propisima za mlijeko i maslac, zahtijevaju, da naše mljekare svoje poslovanje dignu na višu razinu.

Svi ovi momenti silno su važni, da se poboljša količina i kakvoća proizvoda u našim mljekarama. Postignuti uspjesi, iako nisu suviše veliki, nagrada su ne samo za izvršene napore, nego se u njima očituje i napredak u razvoju mljekarstva posljednjih godina. Daljnjim razvojem naše nove privredne politike, naročito idućih godina, razvit će se i naše mljekarstvo i povećat će se njegova uloga u životu i privredi našeg naroda.